

Андрій СОБАКАРЬ,
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ І НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТТІ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для забезпечення скоординованого оперативного та ефективного реагування на випадки домашнього насильства, у тому числі й щодо дітей, і для міжвідомчої взаємодії на різних рівнях Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», враховуючи вимоги Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», передбачив досить широке коло суб'єктів, які здійснюють заходи для запобігання і протидії домашньому насильству, поділивши їх на чотири категорії:

- спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- інші органи й установи, на які покладається здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [2].

В Україні питання боротьби зі злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості, й особливо дітей, є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. Уповноважений Президента України з прав дитини Микола Кулеба повідомив, що кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства, що свідчить про латентність цього злочину. За результатами досліджень міжнародних організацій з проблем насильства до дітей, проведених в 96 країнах, 1 млрд. неповнолітніх у світу, а це понад половина всіх дітей віком від 2 до 17 років, за рік зазнають емоційного, фізичного або сексуального насильства. Попри високу поширеність, випадки насильства щодо дітей часто приховують, залишаються непоміченими або не потрапляють у звітність. Наприклад, з огляду на результати здійсненого аналізу, кількість випадків сексуального насильства, про які повідомляли діти, у 30 разів більша, а кількість випадків фізичного насильства – у 75 разів більша, ніж цифри, наведені в офіційних звітах [1].

На сьогодні органи Національної поліції та прокуратури є першою ланкою реагування на заяви постраждалих осіб, а тому якість їхньої роботи визначає, чи буде розпочато адміністративне провадження або судове переслідування та чи будуть винні притягнені до відповідальності. Окрім того, через скоординовані дії з іншими інституціями (наприклад, кризовими центрами), ці органи можуть запобігати подальшим актам насильства та гарантувати безпеку постраждалих осіб. Наразі ж низька якість реагування, навпаки, позбавляє постраждалих бажання та рішучості заявляти про злочини, що потенційно збільшує ризик вчинення подальших актів сексуального насильства. Як повідомляється неурядовими організаціями, найчастіше постраждалі особи не звертаються до правоохоронних органів з остраху, що їм не повірять або не сприйматимуть їхні заяви достатньо серйозно, або через недовіру до системи правосуддя.

Питання міжвідомчої взаємодії у випадках домашнього насильства та насильства за ознакою статі (гендерно зумовлене насильство) врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». Координацію взаємодії всіх суб'єктів, відповідно до цього Порядку, здійснює:

на загальнодержавному рівні – Мінсоцполітики;

на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міська держадміністрація;

на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці – районні, районні у м. Києві й Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад.

Координацію й моніторинг реалізації заходів у сфері запобігання й протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі на місцевому рівні здійснюють уповноважені особи (координатори) в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, на яких покладено функції по забезпеченню рівності прав і можливостей жінок і чоловіків і по запобіганню та протидії насильству за ознакою статі. Перелік суб'єктів, які здійснюють заходи по запобіганню й протидії домашньому насильству, визначений у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а коло суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері, – у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

На сьогодні вдосконалення інституційних механізмів реагування на правопорушення проти статевої свободи і недоторканості, честі та гідності особи, протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі вбачається за рахунок:

– забезпечення оперативного реагування уповноваженими підрозділами Національної поліції на всі прохання про допомогу та захист, пов'язані із

сексуальним насильством;

– приділення великої уваги заявам щодо сексуального насильства навіть під час військових дій;

– проведення уповноваженими підрозділами Національної поліції після отримання заяви всебічної оцінки ризику та відповідним чином реагування, дотримання політики судового переслідування в тих випадках, коли є достатні підстави вважати, що злочин мав місце; здійснення співпраці та координації діяльності з іншими службами, особливо зі службами підтримки постраждалих, із використанням узгоджених протоколів та процедур зв'язку, обміну інформацією. Саме спеціалізовані підрозділи поліції та прокуратури, підготовлені та оснащені для реагування на всі форми гендерно зумовленого насильства, також вважаються ефективними, оскільки вони дозволяють накопичувати досвід та кваліфікацію щодо реагування на випадки такого насильства, їхня робота підвищує число розслідуваних випадків та позитивно впливає на досвід співпраці постраждалих осіб із правоохоронними органами. Однак спеціалізовані підрозділи поліції слід розглядати як механізм, що доповнює, а не замінює належні заходи реагування, що приймаються всіма поліцейськими та прокурорськими підрозділами. Саме тому необхідно забезпечити всеосяжну підготовку всіх співробітників поліції та прокуратури, а також додаткову підготовку та ресурси для спеціалізованих підрозділів;

– забезпечення відповідності діяльності правоохоронних та судових органів міжнародним стандартам та найкращим практикам, що включатиме розробку та введення в дію кодексів поведінки для співробітників поліції та прокуратури щодо реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Вирішення цього питання постало із особливою гостротою у зв'язку із початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України;

– створення з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду спеціалізованих центрів із надання правової допомоги та розгляду справ щодо сексуального насильства щонайменше у найбільших адміністративно-територіальних одиницях держави, що забезпечить більш гендерно-орієнтований та чутливий підхід до розгляду відповідних справ, особливо в контексті війни, а також допоможе прискорити їх розгляд та притягнення винних до відповідальності;

– забезпечення ефективної міжсекторальної координації державних органів у протидії сексуальному насильству, що передбачатиме скоординоване надання медичних послуг, захисту, психосоціальної підтримки та доступу до правосуддя для потерпілих осіб;

– приведення судової системи України у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечивши відповідність правових заходів для забезпечення своєчасного та оперативного провадження, правила доказування, судові процедури та зобов'язання, покладені на прокурорів, стандартам найкращих зарубіжних практик тощо.

Список використаних джерел:

1. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Правовий статус дитини, потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. *Юридична психологія*. 2020. № 2 (27). С. 87-94.
2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

Андрій ХАНЬКЕВИЧ,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів факультету № 2
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

Владислав ШЕНДРИК,
завідувач кафедри оперативно-розшукової
діяльності та розкриття злочинів факультету № 2
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

**ОКРЕМІ ВИЗНАЧАЛЬНІ АСПЕКТИ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ
В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ**

Актуальність обраної тематики обумовлена особливостями діяльності підрозділів кримінальної поліції у специфічних умовах правового режиму воєнного стану, введеного на території країни.

Крім виконання функціональних обов'язків, пов'язаних із протидією загальнокримінальним правопорушенням, діяльність оперативних підрозділів кримінальної поліції, які спільно та узгоджено діятимуть під час підтримання громадської безпеки та правопорядку з військовим командуванням та військовими адміністраціями, також може бути спрямована на недопущення вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, перерахованих в Особливій частині Розділу I Кримінального кодексу України [1].

Ураховуючи, що на певний встановлений період дії положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53